

О. В. Лисенок, канд. екон. наук, доц. ,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ

АНОТАЦІЯ. Розглядається сучасний стан кредитування банківськими інститутами фінансових корпорацій за допомогою синдикованих позик та аналізуються проблеми залучення довгострокових ресурсів для здійснення такого кредитування.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Кредит, синдикована позика, банки, фінансові інститути.

АННОТАЦИЯ. Рассматривается современное состояние кредитования банковскими институтами финансовых корпораций посредством синдицированных кредитов, и анализируются проблемы привлечения долгосрочных ресурсов для осуществления такого кредитования.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Кредит, синдицированный кредит, банки, финансовые институты.

ANNOTATION. The modern state of crediting by the bank institutes of financial corporations is considered by means syndicate loans and the problems of bringing of long-term resources in for realization of such crediting is analyzed.

KEYWORDS. Credit, syndicate loan, banks, financial institutes.

І. Актуальність теми. Сьогодні наша країна потерпає від наслідків фінансової кризи, яка без перебільшення набуває світових масштабів. Уже сьогодні очевидно, що фінансова криза трансформувалась у загальноекономічну, що виявляється, зокрема, у значному погіршенні стану української банківської системи. Водночас, потреби у капітальних ресурсах в умовах кризи не просто не зменшуються, а навпаки — зростають, тобто, виходить, що попит на кредитні фонди посилюється, особливо з боку фінансових корпорацій, у той час як пропозиція тимчасово вільних кредитних ресурсів на національному ринку — скорочується.

Принциповим з цієї точки зору стає теоретичне усвідомлення й обґрунтування особливостей кредитування фінансових корпорацій з огляду на українську специфіку. Нарешті, ми переконані, що в умовах кризи серед шляхів розв'язання проблеми нестачі капітальних ресурсів і диспропорції у їх розподілі між різними секторами економічної системи важливе місце належить співробітництву комерційних банків з небанківськими фінансовими організаціями у сфері перерозподілу тимчасово вільних кредитних ресурсів.

Таким чином, кредитування фінансових корпорацій в Україні потребує подальших наукових теоретичних досліджень і практичних розробок, пов'язаних із удосконалення фінансових взаємовідносин між банками та небанківськими фінансовими установами.

II. Постановка проблеми. Сьогодні в Україні фінансові компанії і банківські інститути використовують досить дієві інструменти залучення кредитних ресурсів у короткостроковому періоді. Проте маємо констатувати брак ефективних і доступних механізмів довгострокового фінансування. Очевидно, що можливість залучення кредитних фондів у довгостроковому періоді є однією з ключових умов успішного безперебійного функціонування як фінансових, так і не фінансових корпорацій. Беручи до уваги наведену проблему, принципового значення набуває роль банківських інститутів у відтворювальних процесах, що, перш за все, полягає у забезпеченні потреб фінансових корпорацій у кредитних ресурсах як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективах.

III. Результати дослідження. Слід відмітити, що, з одного боку, для позичальників у країнах із розвинутою економікою довгострокові цінні папери часто, зважаючи на ступінь розвитку фондових ринків у європейських країнах і США, є вигіднішою формою запозичення ресурсів у порівнянні з банківськими кредитами [1, с. 33]. З іншого боку, в окремих трансформаційних економіках, беручи до уваги індикатори функціонування ринків інших фінансових інструментів, позичальники часто надають перевагу банківським кредитам [2, с. 99]. Крім того, принциповим у світлі даної проблематики є той факт, що на сучасному етапі з огляду на суттєві негативні наслідки світової економічної кризи для вітчизняної економіки можливості банківської системи України у цілому і кожної із банківських установ, зокрема, з точки зору обсягів кредитування у великій

мірі скоротилися. А відтак виходить, що об'єднання фінансових установ у синдикати з метою розподілу сум кредитів й ефективнішої диверсифікації ризиків стає все більш актуальним.

Зауважимо, що для кредитування фінансових корпорацій вкрай необхідні надійні довгострокові ресурси (більше 3—5 років), але в Україні відчувається гостра нестача довгострокових кредитів через розбалансування банківських активів і пасивів за строками погашення, тобто існує суттєвий дефіцит довгострокових пасивів. У цьому сенсі доречно, вважаємо, погодитись із М. Бодрецьким, який зазначає, що за можливості залучення пасивів на рік і менше, видача кредитів у значних обсягах — на 10 і більше років — вочевидь пов'язана з підвищеними ризиками, оскільки після закінчення строку депозиту повторний приплив коштів на депозитні рахунки є вірогідним, але ж негарантованим [3, с. 34].

Слід зауважити, що у зв'язку із необхідністю активного розвитку великі українські фінансові установи висувають перед банками, які їх обслуговують, все більш високі вимоги щодо забезпечення такого розвитку [4, с. 81]. Важливо усвідомлювати, що кредити розміром у 1 млн дол. США можуть задовольнити потреби лише невеликого кола фінансових корпорацій, у той час як вітчизняні компанії таких галузей, як енергетика, металургія, машинобудування реалізують на сьогоднішній день багатомільйонні проекти. Отже, за таких умов розвитку українські банки, беручи до уваги рівень капіталізації останніх, який погіршується на даному етапі внаслідок кризових явищ, одноосібно неспроможні надати масштабні кредитні ресурси у середньо- і довгостроковій перспективі.

Крім того, слід враховувати проблему, пов'язану із зниженням обсягів кредитування фінансових корпорацій, унаслідок сучасних негативних тенденцій у світовій економіці загалом й Україні, зокрема. Так, позики, що вимірюються мільйонами доларів США, особливо в умовах кризових явищ, фінансово спроможні запропонувати лише великі банки, а відтак очевидно є гостра необхідність співробітництва у цьому напрямку з іноземними фінансовими установами саме шляхом синдикування, оскільки, на жаль, необхідно констатувати наявність певних труднощів не лише у вітчизняних банківських установ, а й у транснаціональних банків у 2008—2009 роках. Така співпраця також обумовлена певними об'єктивними потребами, серед яких: необхідність збільшення рівня кредитування інвестиційних і

бізнес-проектів у нашій країні, залучення іноземних інвестицій, прискорення розвитку українського фінансового ринку за рахунок використання новітніх банківських проектів, іноземного досвіду щодо організації синдикатів і розміщенню єврооблігацій, формування конкурентного середовища в Україні.

Ще однією спільною проблемою всієї вітчизняної банківської системи, яка потребує уваги у світлі залучення значних обсягів фінансових ресурсів, є той факт, що в Україні станом на 01.01.2009 діяли 167 комерційних банки, певна частина з яких є «кишеньковими», що, безумовно, не сприяє нарощенню обсягів кредитування у довгостроковій перспективі [5]. Проте додамо, що у період до 2008 року кількість «кишенькових» банків поступово знижувалась, а вітчизняний банківський сектор у цілому демонстрував досить динамічний розвиток, зокрема, й у сфері нарощення рівня капіталізації.

Як справедливо зауважує В. Міщенко, однією з характерних ознак розвитку фінансових систем багатьох провідних країн світу є підвищення рівня концентрації банківського капіталу шляхом консолідації банків [6]. Мова йде, насамперед, про реорганізацію банківських установ шляхом злиття і приєднання. У цьому сенсі принциповим є той факт, що, як правило, однією з головних причин реалізації угод злиття і приєднання виступає необхідність збільшення рівня капіталізації банківських інститутів, зокрема, з метою нарощення обсягів кредитування фінансових та не фінансових корпорацій. Зрозуміло, що розширення кредитної пропозиції в умовах «здорової» економіки сприяє розвитку промисловості, успішному функціонуванню підприємств реального сектору економіки та небанківських фінансових інститутів, зокрема страхових компаній [7; 8]. Проте, не применшуючи переваг реалізації реорганізаційних процесів, маємо наголосити, що, на наш погляд, за певних обставин гідною альтернативою останнім виступає синдигована позика.

Зауважимо, спираючись на статистичні дані, що фактичне становлення ринку синдигованих позик у нашій країні розпочалося у 2000 році. Додамо, що цей рік характеризувався поживанням активності також і на міжнародному ринку синдикування, внаслідок інтенсифікації операцій зі злиття і поглинання компаній, що фінансувалися у своїй більшості саме шляхом синдикування кредитів. Іншими словами, до 2000 року кількість укладених угод із синдикування позик на українському ринку була настільки малою, що власне не можемо говорити про

наявність ринку як такого. У цілому першу стадію функціонування ринку синдикування в Україні — 2000—2004 рр. — вважаємо підготовчою, оскільки саме вона заклала підґрунтя для подальшого розширення ринку, яке спостерігаємо у 2005—2007 роках, а також довела можливість використання аналізованого фінансового інструменту в умовах української економіки (рис. 1).

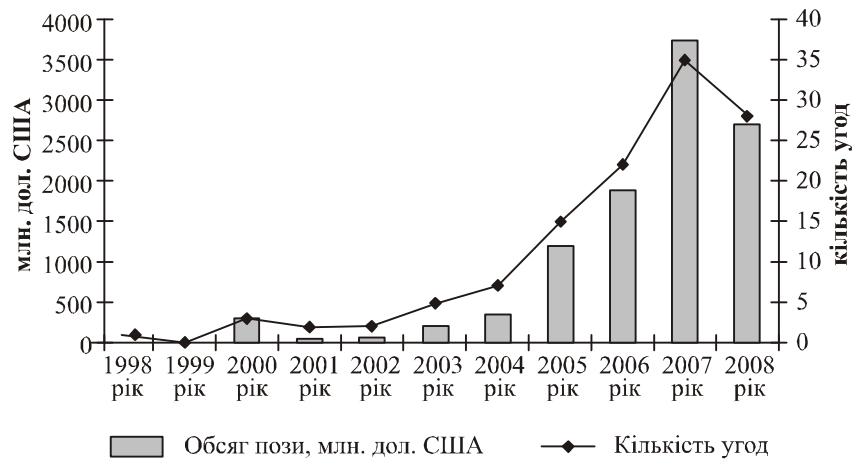

Рис. 1. Обсяги синдикованих кредитів в Україні у 1998—2008 рр. [9]

Статистичні дані свідчать про вихід у 2003—2004 роках низки українських банків на ринки іноземних запозичень. Мова йде про такі банківські установи, як «УкрСиббанк», «Укрсоцбанк», «Укрексімбанк», «Аваль», «ПУМБ», які на цьому етапі здійснили розміщення єврооблігацій і залучили кілька синдикованих позик. Головною мотивацією для виходу на ринок синдикування фінансових корпорацій став пошук компаніями ефективних і гнучких джерел фінансування бізнес-проектів.

Результати ґрунтовного дослідження свідчать, що найбільш активними організаторами синдикованих кредитів для українських реципієнтів є Міжнародна фінансова корпорація (МФК) та Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР).

Слід відзначити, що з метою розвитку вітчизняної економіки необхідна наявність, окрім синдикованого кредитування,

широкого спектру інструментів фінансування проектів — паралельне кредитування, участь у капіталі, субординований борг тощо. У цьому сенсі можемо констатувати, що станом на 01.06.2009 Міжнародна фінансова корпорація, використовуючи наведені фінансові інструменти, в Україні реалізувала 48 проектів, а Європейський банк реконструкції і розвитку — 153 проекти станом на 30.09.2009 (рис. 2).

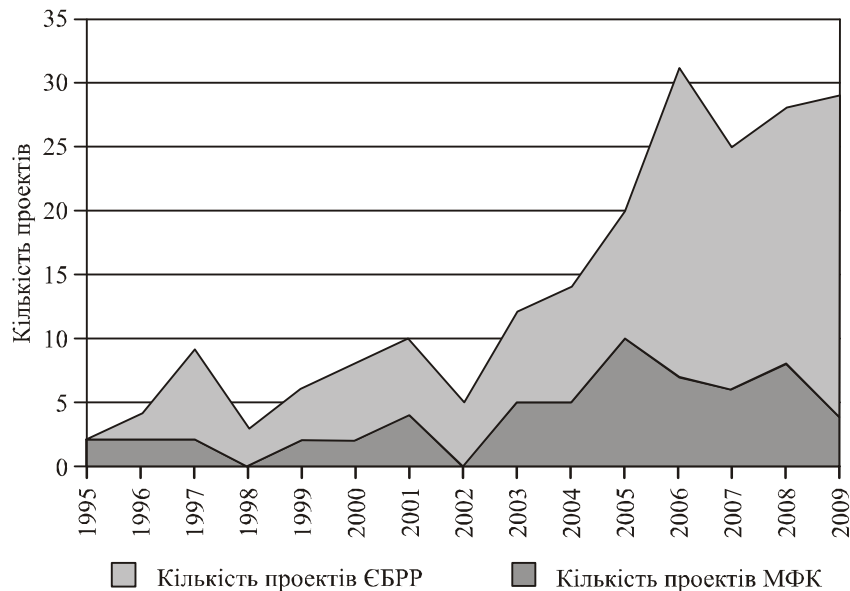

Рис. 2. Кількість проектів ЄБРР і МФК в Україні у 1995—2009 рр. [10; 11]

Природно, що цільове спрямування позик, організованих за участю міжнародних фінансових організацій у нашій країні також досить різноманітне: удосконалення транспортної інфраструктури, проекти, спрямовані на мінімізацію шкідливого впливу промисловості на навколишнє середовище, підтримка банківської системи, розвиток енергетичного сектору тощо. Аналізуючи частку кожного із секторів української економіки у кредитному портфелі ЄБРР, ми дійшли висновку, що промисловим компаніям належить 47 %, фінансовому сектору —

21 %, енергетичному сектору — 9 %, середній і малий бізнес має 1 % та інфраструктурні проекти — 22 % [10].

Спираючись на загальну кількість проектів, реалізованих за участю МФК і ЄБРР, можемо однозначно стверджувати, що інтенсифікація співробітництва ЄБРР і МФК із вітчизняними компаніями припадає на 2004—2008 рр., коли було реалізовано найбільш капіталомісткі угоди. Беручи до уваги той факт, що не всі з угод укладених у 2004—2008 рр. фінансувалися шляхом синдикування кредитів, зрозуміло, що загальні тенденції з даної проблематики можуть різнитися в залежності від особливостей проектів, реалізованих завдяки синдикуванню позик.

Наступна проблема, яка потребує уваги у контексті сучасних тенденцій функціонування вітчизняного ринку синдикування, стосується якісного складу реципієнтів кредитів у 2008—2009 рр. Незважаючи на менш динамічний розвиток синдикуваного фінансування у 2008 році, позичальниками на ринку у цей період виступали як банківські інститути, так і промислові підприємства. Можемо із впевненістю констатувати суттєве зменшення частки фінансових інститутів у загальних обсягах синдикуваних кредитів.

Слід відзначити, що участь небанківських фінансових інститутів у формуванні синдикатів є для українського ринку досить новою, проте, на наш погляд, досить перспективною, особливо у контексті синдикування позик для провідних компаній реального сектору економіки, в той час як вітчизняні банки—реципієнти кредитів і надалі у переважній більшості залучатимуть синдикувані позики саме від синдикатів, сформованих із банківських інститутів.

IV. Висновки. Дослідивши якісний склад позичальників протягом усієї еволюції ринку, можемо констатувати істотну роль банківських установ на початкових етапах розвитку, а також поступовий вихід на ринок у 2005—2009 рр. компаній фінансового сектору.

Кризові явища в економіці на сучасному етапі надають можливість виходу на ринок синдикуваного фінансування місцевим банківським інститутам з огляду на менш активну діяльність з боку іноземних фінансових установ. Так, участь українських банків у синдикатах, вважаємо, дозволить розв'язати проблему зростаючих ризиків кредитування й зниження обсягів позик в умовах кризи завдяки можливості розподілу ризиків між учасниками синдикування, а відтак і надання масштабніших за обсягом позик.

Література

1. Вороний А. С. Перспективные банковские продукты: IPO и синдицированное кредитование // Банковское дело. — 2007. — № 4. — С. 32—38.
 2. Ісмаїлов В. Б. Методи та інструменти залучення довгострокового капіталу // Фінанси України. — 2004. — № 8. — С. 97—101.
 3. Бодрецький М. Проблематика довгострокового кредитування // Вісник НБУ. — 2007. — № 5. — С. 32—38.
 4. Любунь О. Фінансова стратегія банків з довгострокового кредитування підприємств // Банківська справа. — 2006. — № 3 — С. 80—85.
 5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
 6. Міщенко В. Проблеми капіталізації та консолідації банківської системи України // Вісник НБУ. — 2008. — № 10. — С. 2—7.
 7. Бурдюгов А. Ф. Роль і місце банківської системи в інвестиційному кредитуванні економіки України // Вісник Української академії банківської справи. — 2003. — № 1 (14) — С. 24—28.
 8. Бутко Н. Инвестиционные аспекты повышения конкурентоспособности экономики // Экономика Украины. — 2004. — № 4. — С. 40—45.
 9. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bis.org>.
 10. Офіційний сайт Європейського банку реконструкції і розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ebrd.com>.
 11. Офіційний сайт Міжнародної фінансової корпорації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ifc.com>.
- Статтю подано до редакції 18.06.10 р.

УДК 33.111.66

О. В. Куклін, канд. пед. наук, доцент,
Черкаський державний бізнес-коледж

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

АНОТАЦІЯ. У статті пропонується аналіз основних фінансових механізмів, що забезпечують функціонування вищої системи освіти. Автор аналізує світовий досвід забезпечення джерел фінансування вищої освіти та